

C. ...

عضو هیئت علم مجتتمع آموزش عالی بم

سرشناسه	: آزادمنش، علی، ۱۳۴۴
عنوان و نام پدیدآور	: سیری در ادبیات معاصر ایران / تألیف علی آزادمنش
مشخصات نشر	: تهران، دانش پرور، ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری	: ۲۱۴ ص
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۲۳-۱۳۸-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیپا
یادداشت	: کتابنامه: ص، ۲۳۱
موضوع	: ادبیات فارسی — قرن ۱۴ — تاریخ و نقد
موضوع	: Persian Literature — 20 th century — History and criticism
رده بندی کنگره	: PIR۳۵۳۰
رده بندی دیویی	: ۸۶۲/۹۰۶۲
شماره کتابخانه ملی	: ۵۸۷۴۴۰۷

روبروی دانشگاه تهران، خیابان فخرری، خیابان وحیدنظری، شماره ۷۵/۱
خیابان انقلاب، خیابان ابوریحان، کوچه عنصری، پلاک ۲۶، طبقه اول تلفن: ۶۶۹۵۲۶۲۷

سیری در ادبیات معاصر ایران

مؤلف: دکتر علی آزادمنش

صفحه آرای: زهرا عزیزی

طراح جلد: دلارام زواره

ناظر چاپ: مژگان براتی

ناشر: دانش پرور

لیتوگرافی: هنرکده گرافیک

شمارگان: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۲۳-۱۳۸-۴

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸

حق چاپ محفوظ می باشد.

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۱	بخش اول: نثر
۱۳	فصل اول: نثر چیست
۱۵	زمینه‌های تاریخی تحول در نثر فارسی
۱۷	نثر فارسی در دوره‌ی مشروطیت
۱۹	پیشگامان نثر نوین فارسی
۲۲	نثر فارسی معاصر و ویژگی‌های آن
۲۴	فصل دوم: نثر داستانی
۲۵	داستان
۲۶	طبقه‌بندی داستان‌ها از جهت محتوا
۲۶	انواع ادبیات داستانی
۲۶	۱- قصه
۲۸	۲- رمانس
۲۹	۳- رمان
۳۱	رمان تاریخی (Historical Novel)
۳۱	رمان پیکارسک (Picaresque Novel)
۳۲	رمان احساساتی و عاطفی (Sentimental Novel)
۳۲	رمان گوتیک (Gothic Novel)
۳۲	رمان روان‌شناختی (Psychological novel)
۳۲	رمان آداب اجتماعی (The Novel of Manners)
۳۲	رمان رشد و پرورش (Apprenticeship Novel)
۳۳	رمان پلیسی (Detective, mystery Novel)
۳۳	رمان وهمی و پیش‌گویانه (Fantasy and Prophecy Novel)
۳۳	رمان کارگری (Proletaria Novel)
۳۳	رمان شرقی (Oriental Novel)
۳۴	رمان جامعه‌شناختی (Thesis of Sociological Novel)
۳۴	رمان کوتاه (Short Novel)
۳۴	رمان هنرمند (Kunstler Novel)

۳۴	رمان رودخانه‌ای (Roman fleuve)
۳۴	رمان رمانتیک (Romantic Novel)
۳۴	رمان جنایی (Crime Novel)
۳۵	۴- داستان کوتاه
۳۶	داستان کوتاه پی‌رنگ‌دار
۳۶	داستان کوتاه بی پی‌رنگ
۳۶	داستان لطیفه‌وار
۳۶	داستان مینی‌مالیستی
۳۶	داستان
۳۸	فصل دوم: حاکم ادبی
۳۸	مکتب کلاسیسم (Classicism)
۳۹	مکتب رئالیسم (Realism)
۴۰	- رئالیسم بورژوا
۴۰	- رئالیسم انتقادی
۴۰	- رئالیسم سوسیالیستی
۴۱	- رئالیسم روان‌شناختی
۴۱	- رئالیسم جادویی
۴۱	مکتب سوررئالیسم (Surrealism)
۴۲	مکتب سمبولیسم (Symbolism)
۴۳	مکتب ناتورالیسم (Naturalism)
۴۳	مکتب رمانتیسم (Romantism)
۴۵	فصل چهارم: سیر داستان‌نویسی در دوران معاصر
۴۵	داستان‌نویسی در عصر رضاشاهی در سال‌های ۱۳۰۰ تا ۱۳۲۰ شمسی
۵۰	داستان‌نویسی از برکناری رضاشاه در ۱۳۲۰ تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ شمسی
۵۴	داستان‌نویسی پس از کودتا در سال‌های ۱۳۳۲ تا ۱۳۴۰ شمسی
۵۵	داستان‌نویسی در سال‌های ۱۳۴۰ تا ۱۳۵۷ شمسی
۶۱	داستان‌نویسی در سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۱
۶۵	نمونه‌های نثر داستانی
۶۵	فارسی شکر است / جمال‌زاده
۶۷	بوف کور / صادق هدایت
۶۹	چشم‌هایش / بزرگ علوی

۷۱	زندگی که گریخت / جلال آل احمد
۷۳	سووشون / سیمین دانشور
۷۵	جای خالی سلوچ / محمود دولت آبادی
۷۸	داستان یک شهر / احمد محمود
۸۱	فصل پنجم: نقد نویسی
۸۴	نقد نظری و عملی
۸۵	نقد سنتی و نقد نو
۸۵	نقد روان شناختی
۸۶	نقد جامعه شناختی
۸۷	نقد ساختارگرا (Structuralism)
۸۷	نقد صورت گرایانه / فرمالیسم (Formalism)
۸۸	نقد اسطوره‌ای
۸۹	نقد هنری
۹۰	نقد در ایران معاصر
۹۲	نمونه‌های نقد ادبی
۹۲	مجله‌ی پیمان / احمد کسروی تبریزی
۹۳	روزنامه‌ی تجدد ادبی / تقی رفعت
۹۴	طلا در مس / رضا براهنی
۹۵	برشی از نقد شعر سهراب سپهری / سیروس شمیسا
۹۶	فصل ششم: ترجمه
۱۰۰	نمونه‌های نثر ترجمه
۱۰۰	حاجی بابای اصفهانی / میرزا حبیب اصفهانی
۱۰۱	شهریار / داریوش آشوری
۱۰۲	جرج لوکاج / عباس مخبر
۱۰۳	فصل هفتم: طنز نویسی
۱۰۴	انواع طنز
۱۰۵	- از نظر نحوه‌ی بیان و ارائه
۱۰۵	- از نظر شیوه‌ی عرضه
۱۰۵	- از نظر شیوه‌ی انتخاب نوع کلام
۱۰۶	- از نظر چشم انداز بافت کلامی و ساختمان
۱۰۶	- از نظر محتوا و مضمون

۱۰۶	سرآغاز طنزنویسی در ایران
۱۰۸	نشریات فکاهی
۱۰۸	- قبل از انقلاب اسلامی
۱۱۰	- پس از انقلاب اسلامی
۱۱۰	۱- طنز از سال ۵۷ تا ۵۸ شمسی
۱۱۰	۲- طنز از سال ۵۸ تا ۶۳ شمسی
۱۱۱	۳- طنز از سال ۶۳ تا ۶۹ شمسی
۱۱۲	۴- طنز از سال ۶۹ تا ۷۶ شمسی
۱۱۲	۵- طنز از سال ۷۶ تا ۷۹ شمسی
۱۱۳	۶- طنز از سال ۷۹ تا ۸۶ شمسی
۱۱۴	نمونه‌های نثر طنز
۱۱۴	ذرو س' الأشیر / علو! بر دهخدا
۱۱۸	اختلاس / فریدون تو آبی
۱۱۹	دعوی مجلس! / سید امام‌علیم نوری
۱۲۰	ساختارشکنی / عمران صراحی
۱۲۱	ذکر «کیومرث صابری» حفظه امام / ابوالفضل زری نصرآباد
۱۲۳	فصل هشتم: نثر محققانه یا دانشگاهی
۱۲۶	نمونه‌های نثر محققانه
۱۲۶	حافظ شاعر داننده راز / اسلامی ندوشن
۱۲۸	شعر معاصر از عمق انسانی نهی است / شفیعی کدکی
۱۳۰	شاهنامه / میرجلال‌الدین کزازی
۱۳۱	رند و رندی حافظ / بهاء‌الدین خرمشاهی
۱۳۳	یاد دوست / عبدالحسین زرین‌کوب
۱۳۶	فصل نهم: نثر ادبی / شاعرانه
۱۳۸	نمونه‌های نثر ادبی / شاعرانه
۱۳۸	معبود / علی شریعتی
۱۴۰	نامه‌ای از قائم مقام / قائم مقام فراهانی
۱۴۱	کتاب‌ها مثل آدم‌ها هستند / قیصر امین‌پور
۱۴۲	نامه‌ای به ... / محمدرضا مهدی‌زاده
۱۴۳	بخش دوم: شعر
۱۴۵	فصل اول: شعر چیست؟

عناصر شعر.....	۱۴۶
- زبان.....	۱۴۶
- تخیل.....	۱۴۷
- موسیقی.....	۱۴۸
- عاطفه.....	۱۵۰
- اندیشه.....	۱۵۱
شعر نو.....	۱۵۱
شاخص‌ترین قالب‌ها و شاخه‌های شعر نو.....	۱۵۵
قالب نیمایی.....	۱۵۵
شعر سپید.....	۱۵۶
شعر کوتاه یا هایکو.....	۱۵۸
طرح.....	۱۵۹
فصل دوم: تاریخچه‌ی شعر در فارسی.....	۱۶۰
شعر مشروطیت.....	۱۶۰
شعر در عصر رضا شاهی.....	۱۶۲
نیمای نوآوری‌هایش.....	۱۶۴
- فرم و ساختار.....	۱۶۵
- زبان.....	۱۶۵
۱- از نظر نحوی.....	۱۶۶
۲- به لحاظ واژگان.....	۱۶۶
- عاطفه و تفکر.....	۱۶۷
- تخیل.....	۱۶۷
- موسیقی.....	۱۶۷
- وزن.....	۱۶۷
- قافیه.....	۱۶۸
شعر نو پس از نیمای.....	۱۶۸
شعر پایداری.....	۱۷۰
فصل سوم: گزیده‌ای از شعر و شاعران مشروطیت.....	۱۷۴
داد از دست خواص / ملک‌الشعرای بهار.....	۱۷۶
از ماست که بر ماست / ملک‌الشعرای بهار.....	۱۷۶
عرض لشکر / ملک‌الشعرای بهار.....	۱۷۷

- ۱۷۸..... زیان شراب / ایرج میرزا
- ۱۷۹..... انقلاب ادبی / ایرج میرزا
- ۱۸۰..... یا مرگ یا آزادی / عارف قزوینی
- ۱۸۱..... ناله‌ی مرغ اسیر / عارف قزوینی
- ۱۸۲..... آزادی / فرخی یزدی
- ۱۸۳..... یاد آر ز شمع مرده، یاد آر! / علی اکبر دهخدا
- ۱۸۵..... درد ایران بی دواست / سید اشرف‌الدین حسینی
- ۱۸۷..... میهن ای میهن / ابوالقاسم لاهوتی
- ۱۸۷..... کارگر / ابوالقاسم لاهوتی
- ۱۸۸..... فصل پنجم: گزیده‌ای از شعر و شاعران نوگرای معاصر
- ۱۸۸..... غزل برای درخت / سیاه‌ش کسرائی
- ۱۹۰..... زمستان / مهدی اخوان ثالث
- ۱۹۲..... مرگ در مرداب / فریدون مشیری
- ۱۹۳..... در گلستانه / سهراب سپهری
- ۱۹۵..... آیین آینه / پروین اعتصامی
- ۱۹۶..... داروگ / نیما یوشیج
- ۱۹۷..... هست شب / نیما یوشیج
- ۱۹۸..... بت تراش / نادر نادرپور
- ۱۹۹..... اشکی در گذرگاه تاریخ / فریدون مشیری
- ۲۰۱..... آهنگ دیگر / منوچهر آتشی
- ۲۰۳..... مصاف نیزه / قیصر امین‌پور
- ۲۰۳..... شعاع درد / قیصر امین‌پور
- ۲۰۴..... بخوان به نام گل سرخ / شفیعی کدکنی
- ۲۰۷..... کتابنامه

مقدمه

بخشی از تاریخ ادبیات ایران را که «ادبیات معاصر» می‌نامیم، از مشروطه (۱۲۸۵ ش.) تا روزگار ما با جریان‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و ادبی دوران پیش از مشروطه پیوندی تنگاتنگ دارد و شناخت کامل آن مشروط به شناخت رخدادهای قبل از نهضت مشروطه است. رخدادهایی که در روزگار فتحعلی شاه و ارتباط ایران با تمدن اروپایی تقویت یافت. در این زمان و به دنبال آمد و شد اروپاییان به دربار ایران، عباس میرزا، ولیعهد فتحعلی شاه، نخستین گروه از دانشجویان ایران را به اروپا فرستاد و در آموزش و ترویج علوم و فنون و صنایع جدید اقداماتی کرد که از جمله‌ی آن‌ها تأسیس چاپخانه و انتشار روزنامه بود. بنابراین، آشنایی با افکار و اندیشه‌های اروپاییان و تأسیس دارالفنون و چاپخانه و نشر افکار آزادی‌خواهانه در کتب و روزنامه‌ها و برخی مسائل دیگر، موجب بروز نهضت مشروطیت در رضاع و احوال اجتماعی ایران گردید. انقلاب مشروطیت ایران نویدبخش آغاز عصر جدیدی در تاریخ حیات سیاسی و اجتماعی ملت ایران بود.

قشرهای مختلف اجتماعی، برای احقاق حقوق قانونی خود به پا خاستند و علیه ستمگری‌های مستبدین قیام نمودند. برای پیشبرد این نهضت عظیم، شاعران و نویسندگان نیز دست به فعالیت زدند و با جهاد قلمی خود، با جهاد قدس مبارزا، آزادی‌خواه همراه و همگام شدند. در این دوره و پس از آن، زبان ادبی متحول و دگرگون شد و روش نوشتن و سرودن تغییر یافت. نگارش نثر، ساده و بی‌پیرایه شد و انواع جایز ادبی، دستور کار نویسندگان قرار گرفت. زبان نویسندگی به زبان محاوره نزدیک شد و ساده‌نویسی رایج شد. شعر هم از قید و بند دربار و مضامین مدحی‌رها و زبان شعر به زبان مردم عادی نزدیک شد. مضامین اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی موضوع اصلی آن گردید. ناگفته نماند که تحول مضامین شعری در برانگیختن روحیه‌ی مردم و تهییج آن‌ها برای پیشرفت جنبش مشروطه و بعد از آن، سهم بی‌ار داشت. وطن‌پرستی، آزادی، قانون، عدالت‌خواهی، برابری حقوق زن و مرد، آزادی زنان، مبارزه با خرافات، بیزاری از استبداد و جبهه‌گیری ضد مذهبی از مضامین غالب در شعر این دوره است.

شاعرانی چون ادیب‌الممالک فراهانی، میرزاده عشقی، عارف قزوینی، فرخی یزدی، اشرف‌الدین حسینی و دهخدا، با بیان و بنان خویش در فروزان نگه‌داشتن مشعل آزادی تا سرحد فداکاری و جانبازی کوشیدند و متحمل رنج فراوان شدند. نویسندگانی چون دهخدا، طالبوف، مراغه‌ای و جمال‌زاده در بیدار ساختن افکار ایرانیان سهم بسزایی دارند.

در ادامه از سال ۱۳۰۰ به بعد، شاعران و نویسندگان بر افق‌های وسیع‌تری در عالم نویسندگی و شاعری دست یازیدند که تلاش‌های نیما و رهروان راه او در تغییر سبک شعر و

خلق مضامین نو بسیار موثر واقع شد. در حیطه‌ی نثر هم در داستان‌نویسی مدرن، جمال‌زاده، هدایت، بزرگ علوی و در ادامه، صادق چوبک، ابراهیم گلستان و جلال آل‌احمد بسیار خوش درخشیدند و این سرآغاز راهی شد که پسینیان در پیش گرفتند و هم چنان به پیش می‌روند.

در ادامه، دوره‌های چندگانه‌ی ادب معاصر، که از سال ۱۳۲۰ تا ۱۳۹۰ را در بر می‌گیرد، در کتاب حاضر به اجمال مورد بررسی قرار گرفته‌اند که امید است مورد پسند خوانندگان و جامعه‌ی دانشگاهی قرار گیرد. هر چند که این حقیر قطعاً هیچ ادعایی ندارد و راهنمایی شما اساتید و فرهیختگان ادبی را چشم دارد. به قول حکیم فارس سعدی عَلَيْهِ الرَّحْمَةُ:

قبا گر حریر است و گر پرنیان به ناچار خشوس بود در میان

بیست و پنجم شهریور ماه ۱۳۹۸

علی آزادمنش